

EGY SÁRKÖZI SZANITÉC LEVELEZÉSE

Az első világháborúban az ún. kisemberek milliói vettek részt. A hadtörténeti munkák embertömegként, parancsok végrehajtóiként, hadmozdulatok gépies teljesítőiként, lövészárkok töltelékanyagaként emlékeznek meg róluk. Pedig ezek az emberek mindannyian teljes emberként, emberi egyéniségként mentek a harctérre. Megvolt mindegyikük véleménye a történésekről.¹

A két világháború eseményeit megőrkítő dokumentumok kutatására Magyarországon viszonylag későn került sor. A 20. század második felében kezdtek felfigyelni a családi irattárakban fennmaradt anyagokra. Bányai Irén külön fogalmat is alkotott erre „paraszti irattár” megnevezéssel. Többféle megközelítéssel kezdték vizsgálni az iratanyagokat. Amíg Hanák Péter a formulákat, motívumokat vizsgálta, addig Keszeg Vilmos a levelek szerkezeti-, műfaji-, társadalmi sajátosságai mellett a levelekből felfedezhető társadalom szerkezetét, összetételét, működési szabályait, a levelezés szokásait és funkcióit kutatta. Bányai Irén a muzeológia felől megközelítve a témát, a forrásértéküket és a védelmüket hangsúlyozta.²

Az első világháborús levelek a fronton lévők és az otthon maradt családtagok, barátok érzelmi kapcsolatait tükrözik. A levelek küldése és fogadása komoly morálnövelő tényező volt, ezért a hadsereg nagy gondot fordított a kézbesítésre. A katonák minden gondolatát az kötötte le, hogy vajon mi lehet otthon. Várja-e a szeretője, kiválasztott párja, felesége? Nem lett-e hűtlen? Örök kétségek közt gyötrődtek, mert abban sem voltak biztosak, hogy az igazat írták-e meg az otthoniak a ritkán érkező üzenetekben. A haza írt levelekből érződik a feszültség. Egyrészt aggodás az otthon maradt családért, másrészt félelem a bizonytalan jövőtől. A levelek zömét kitölti a paraszti gazdaság állapota, a piaci árak otthoni alakulása iránti érdeklődés. Gyakran megjelenik az időjárás leírása, az otthonitól való különbségek érzékeltetése. Élénk cserekereskedelem is folyt a levelezéssel

¹ BALÁZS-KOVÁCS – CSAPAI 2011. 362.

² VAJDA 2007. 453–454.

párhuzamosan a csomagokban. Amihez otthon nem jutottak hozzá, azt a front körül, ha lehetett beszerezték, vagy fordítva, otthonról küldtek olyan hasznos portékát, ami a fronton nem volt beszerezhető. Ugyanakkor szép példák találhatók a levelekben arra, hogy a falusi közösség összetartó ereje a távolban is jól működött. A levelek mellett fontos szerepet töltöttek be a fényképek is. Azonban vizsgálhatóak a levelek nemcsak az általuk érintett témák szerint, hanem szerkezeti felépítésüket figyelembe véve is. A keltezés, megszólítás, sztereotip fordulatok, zárás, aláírás megfigyelése is érdekes tanulságokat tartalmazhat.

A katonalevelek egy kisebb része kötött, verses formával, esztétikai és poétikai funkciókkal is rendelkezett. A bakalevelek szerkezete rendszerint a következő módon szerveződik: kezdődik a megszólítással, köszöntéssel. Folytatódik a levélíró egészségéről történő tudósítással, a megkapott levelek és csomagok nyugtázásával. Ez utána címzetthez intézett kérdések, Isten segítségének kérése, valamint a megszólított egészségével kapcsolatos tudakozás következik, végül áldás és szerencse kérése, valamint az elköszönés formulái zárják.³

Tanulmányom témáját képező levelek írója Könczöl István. Sárpilisén született 1894. augusztus 18-án református vallású középparaszt családban. Tanulmányait a sárpilisi református népiskolában végezte. Vőnek ment Ócsénybe. 1914. május 14-én vette feleségül az ugyancsak középparaszti családból származó Deák Évát. Az első világháborút, mint szanitéc szolgálta végig. A törvény alapján az általános hadkötelezettség annak a naptári évnek a január elsejével kezdődött, amikor a hadköteles betöltötte a 20. életévét. Levélírónk a háború kitörése előtt nem került sorozásra. Mint szanitéc a tábori fürdőkben és mosodákban dolgozott. Ahogy naplójában olvashatjuk: 1916. február 28-án vonult be Székesfehérvárra, ahol a hadimunkás népfelkelőkhöz került. Március 1-től május 7-ig Budapesten volt szanitéc és gépész kiképzésen. Május 8-án indultak Lembergbe 5 kocsissal és 5 gépésszel, lovakkal, fertőtlenítő gépekkel. 25 nap múlva Brodiba szállították őket, innen Klocsovba, majd Koltovba, onnan Kruhovba, ismét Brodiba, Odesszába, Troppauba és végül Gersonba. A háborús évek alatt megtanulta a német és az orosz nyelvet is. 1919 tavaszán tért végleg haza. Ócsényben gazdálkodott 35 holdon.

³ POZSONY 2008. 184.

Presbiteri és községi előjárói tisztséget is viselt. A második világháborút sem kerülhette el, mint munkaszolgálatra kötelezett a Kárpátokban. Priszlop tetőn kellett részt vennie az erődépítési munkálatokban, majd pedig a német megszállást követően a dunaföldvári Duna-híd felrobbantásához a robbanóanyag szállításból is kivette a részét. Mint községi előjáró tolmácsként is kénytelen volt tevékenykedni, mind a németek, mind az oroszok jelenlétekor. Ahogy a családi emlékezet őrzi a mondását: „Az első háborút a bátyámmal, a másodikat a fiammal szenvedtem végig.” A kommunista hatalomátvételt követően, elkerülendő a kuláklistánra kerülést, az 1948-ban a földhöz juttatottak által szervezett tszcs tagja lett, több középparaszt társával együtt. 1957. május 29-én, 62 éves korában halt meg. Két gyermeke volt, István (1915–2002) és Éva (1927–2012).

Könczöl Istvánnak 247 haza írt levele, egy jegyzetfüzete és egy zsebnaptárja maradt fenn, melyek a szerző saját tulajdonát képezik. A leveleket tintával, tinta- és grafitceruzával írta. Az általa, 1937-ben épített gazdasági épület magtárjának a padlásán maradtak meg az írásai, melyek zömmel jó állapotúak, jól olvashatóak, de van, ami a párától és a portól többé-kevésbé olvashatatlanná vált. Többségük tábori levelezőlap, de vannak több oldalas borítékolt levelek is. Külön kategóriát képez a maga által költött hat darab verses levele. Érdekesség, hogy a házasságkötésük előttről szintén maradt néhány verses szerelmi levele azonban a háború után nem foglalkozott ezzel a tehetségével. Sorai a feleségnek íródtak, de utal írásaiban a szüleinek, a fronton lévő bátyjának, Andrásnak és a tágabb rokonságnak küldött levelekre is. Levélírónk soraiban is megtaláljuk azokat az általános vonásokat, melyek a harctérről küldött leveleket jellemzik. A levelezés fontosságát mutatja az a táblázat is, melyet a zsebnaptárjában vezetett, pontosan feljegyezve dátum szerint az Őcsényből, Sárpilisről és a fronton lévő bátyjától érkezett és a nekik küldött levelek dátumait. Továbbá a fontosabb kifejezésekről német-magyar nyelvű szöszedetet készített, felsorolta az 1916 karácsonyán a hadseregtől kapott csomag tartalmát. Napi beosztásukat is tartalmazza a naptár. A jegyzetfüzetben feljegyezte a felettesei és a társai nevét, a bevonulás és a frontra kerülés körülményeit, felsorolta a frontra induláskor kapott felszereléseit, a különféle állomáshelyek tábori posta címeit, fogdafeliratokat és egy verset.

Levelei szerkezetüket tekintve jól szerkesztettek. Szinte az összes tartalmaz keltezését. Legtöbbször az év, hónap, napot is tartalmazza. Volt, amikor a „Kelt” rövidítést és a tartózkodás helyszínét is felírta. A megszólítások jelzik a levélíró és a címzett között fennálló viszonyt.

„Kedves Feleségem!, Édes Feleségem!, Szeretett kedves Feleségem!, Szeretett kedves Feleségem, kis Pistikám, Apám uram, anyám asszony!, Szeretett kedves Feleségem és családom”. A levelek sztereotip fordulatokkal indulnak: „Tudatom veletek..., Tudatom veletek soraim által..., Tudatom veled levelem által..., Kívánom a jó Istentől, hogy ezen rövid soraim friss jó egészségben találjanak..., Kívánom Istentől..., Kívánok levelem által friss jó egészséget..., Kívánok soraim által sok jó egészséget..., A hozzám intézett soraidat megkaptam..., Soraim által kívánok friss jó egészséget mindnyájótoknak... . Az elköszönés formulái: Isten veletek!, Isten veletek és velem!, Isten veled és velem!, Isten veletek és velünk a távolban!, Ezzel soraimnak vége, friss jó egészséget kívánok. Isten veletek és velem!, Soraim végével friss jó egészséget kívánok mindnyájótoknak!, Ölel és csókol benneteket szerető férjed!. Aláírások: Szerető férjed István!, Ölel és csókol férjed István!, Szerető férjed Könczöl!, Hű férjed Könczöl!, Könczöl István!, Könczöl!”

Tanulmányom zárásaként következzen néhány olyan levél, amelyek kellőképpen tükrözik az előzőekben elmondottakat:

1.

Kelt. Budapesten 1916. Március 3-án

Szeretett kedves Feleségem és kislégyem!

Tudatom veletek Pesten jól megy a világunk, 7 órakor felkelünk, elmegyünk a kávéért aztán megreggelizünk, aztán felolvassák a neveinket, ha az megvan akkor kimegyünk a gépekhez a másik kaszárnyába. Ott vannak a gépek abba a kaszárnyába, ahol a Rácz Istók van, mindig találkozunk veled, itt vagyunk délig, délben elmegyünk a menáziért, délután szabadok vagyunk, aki akar lefekhetik vagy sétálhat, csak kimenni nem igen szabad, mert már egy elszökött közülünk. De tudatom veled, hogy nem sokáig leszünk itt, csak míg kitanulunk, aztán elvisznek széjjel a kórházakba. Szerdán elvittek három embert, most megint visznek

ötöt és így tovább. Mindig megengedik, hogy kinek van kedve elmenni, mert mindenki választhat, oda mehet, ahova jölesik.

2.

1916. május

Szeretett kedves Feleségem, kisfiam, apámuram, anyámasszony!
Tudatom veletek, hat nap utazunk, egy nagy útban vagyunk, földetlen kocsikban Lemberg felé. Az a baj, hogy rossz időjárás van. Vasárnap vártalak, hogy feljössz, mert azt izentem anyámtól, hogy ha a kisfiam jobban van, jöjj fel, de vasárnap nem jöttél, hétfőn meg már elmentünk. Most nem tudom elgondolni mi a baj. Levelet ne írtj, mert útban leszünk, majd én írok.

3.

Kelt 1916. május 28-án

Hát hogy s mint vagytok otthon ird meg már	Tudom már fűrge, pajkos és vidám.
Gondoltok e úgy néha, néha rám.	Tégy érte, amit tenni bír erőd
Mondjátok e ha est óráinál	Légy jó anya és gyamolítsad őt.
Beszélgéstek oly meghitt és vidám	Vedd válladra a nevelés terheit,
Hát a mi Pistánk: vajon mit csinál?	Meglátod a jó Isten megsegít.
És máskülönben, hogy megy dolgotok,	Mily kedves ő nekünk azt elmondhatom,
Tudom sokat kell fáradoznotok.	Nincs rá szó, nincs rá fogalom.
Örök törődés naptok éjete,	De megmutatná a nagy veszteség,
Csak hogy szüköcskén megélhettek.	Ha elszólítná tőlünk őt az ég.
Ez fáj nekem és az én lelkemet,	De mi érte élünk s kérjük jó Istenünk,
Csak egyedül ez keseríti meg.	Hogy tartsa meg szegénykét minékünk.
Mért nem szeret engem úgy Istenem,	E néhány sorral érd be most Évikám,
Hogy volna mód rajtatok segítenem.	Majd más levelem több lesz és vidám.
Hát a kisfiam, a kis Pistikám,	Isten megáldjon kedves Évikám.

4.

1916. június 4.

Bug folyónak csendes partján.

Bug folyónak csendes partján írtam ezen levelet,

Borítékját édes párom a nevedre címezem.

Strónibabinak hívják ezt a helyet,

Ahonnán most küldöm néked ezen kicsiny levelet.

Sok hős magyar vére hullott itt fél évvel ezelőtt,

Itt e folyó partján ástak nékik közös temetőt.

Nyolcvanán alusszák itt egy közös sírban álmukat,

Nyolcvan anya édes fia pihen itt egy sír alatt.

Már most itten minden csendes, mint ha mi sem lett volna,

Csak egy beszél még a múlttól, a sok üszkös ház romja.

Mögöttünk még körös- körül ropognak a fegyverek,

Bömbölnek a rézmozsarak, hullanak az emberek.

Ameddig az ember ellát mindenütt csak romhalom,

a földeken itt is ott is domborul egy sírhalom.

Istenünk vess már véget ezen ádáz csatának,

Hogy ne kelljen több gyászt viselni több hitvesnek, s árvának.

Hozd el a béke hajnalát, ami emlék lesz nekünk,

Erre kérünk s add meg nekünk Édesatyánk, Istenünk.

Kelt Galícia, 1916. június hó 4-én Strónibabiban, írta Könczöl
István desinfecto g p esz

5.

1916. június 22.

Kedves Feleségem!

Megkaptam a leveledet, melyben írod, hogy rossz idő jár a sz natakarításra mert mindig esik. Itt is olyan az időjárás, sok az eső és mindig h ss a levegő. Azt is írtad, hogy a rétet lekaszálták, h t  rd meg azt is, hogy f lgy jteni érdemes e van e rajta olyan

jó alom, mint a múlt nyáron. Nagyon szeretnék haza menni aratási szabadságra, de nem lehet, mert a szabadságolás be van szüntetve. Isten veletek és velünk a távolba. Hű férjed Könczöl István

6.

1916. augusztus 21.

Kedves Feleségem!

Kívánom Istentől, hogy ezen rövid soraim a legjobb egészségben találjanak benneteket. Hála Istennek én egészséges vagyok, melyhez hasonlót nektek is kívánok. Édes feleségem te azt írtad a leveledben, hogy ritkán küldök levelet, pedig én, ha minden nap nem is, de minden másnap írok. Így se igen tudok mit írni. Hát, ha minden nap küldenék, mivel írnám tele a levelet. Írtam már három levelemben, hogy küldjeteK kérvényt az őszi munkákra, de minél előbb, mert már úgy volna jó, ha a kezemben lenne. Majd talán kapok szabadságot. Édesapámnak is küldtem levelet, de még nem kaptam tőle választ. Isten veletek és velem.

7.

1916. szeptember 26-án.

Édes feleségem, a hozzám intézett soraidat megkaptam 25-én. Értem soraidból, hogy már szeditek a kukoriczát és a szüret is megvolt. Erre kukoriczát sehol nem lehet látni, se szőlőt, csak krumplít, az se az a fajta ami nálunk van, olyan fehér a haja ha megmossa az ember mint a gyolcs. , azt esszük minden nap sülvé fölve, mert van elég. Mert főzelék van este, reggel csak egy kis kávé, délbe van húsleves, főzelék és két deczi bor. Most dolgunk nincs semmi, mert rezervába vagyunk kint a parkplatzon egy major mellett, csak az a baj, hogy már nagyon hűss az idő és éjjel hideg van a sátor alatt. Ha levelet írsz a címre vigyázz, hogy helyesen írd, mert ha nem jól van címezve hamar eltévelyedik. Ezzel soraimnak vége, friss jó egészséget kívánok Isten veletek és velem, hű férjed István

8.

1916. december 28.

Édes feleségem tudatom veletek soraim által, hogy a csomagot amelyben a villanylámpa volt megkaptam karácsony utolsó napján, fogadjátok érte hálás köszönetemet. Továbbá tudatom veletek, hogy mink ezt a három szent ünnepet csak úgy ünnepeltük meg mint egy hétköznapot, vagy még úgy se, mert ebbe a három nagy ünnepbe annyi munkát kellett elvégeznem, ez előtt egy hét alatt csak annyi munkát végeztünk, hogy menázsit kaptunk. Vasárnap este kaptunk szivart s cigarettát, dohányt, pipát, zsebnaptárt, almát, diót, levelezőlapokat, vaját, szalámit, egy fonott kalácsot és egy üveg fűjtött bort. A második ünnepbe reggel tejeskávét, délben dérc leves, sült disznóhús, káposztafőzelék, lekváros tészta és egy liter bor. Harmadik nap tejeskávét, délben húsleves, hús krumplifőzelék és smölpájsz, 1 liter sör, vacsorára minden este szalámi, krumpli és kávé, tehát ennivalónk volt bőven, de pihenőnk nem volt egy óra se, más analtoknál, divizióknál mindenütt ünnepeltek, mentek templomba, csak mink voltunk olyan mostohák, hogy egésznap dolgozni kellett mint az állatnak. Na de majd csak elmúlik már egyszer az a cudar világ, talán nem olyan sokára és eljön a régi boldog idő. Édes feleségem van egy kis pénzem, szeretném hazaküldeni, mert én úgy sem tudom elhasználni, de nem lehet elküldeni. A karácsonyi lapodat megkaptam én is. Küldtem az összes rokonságnak karácsonyi és új évi lapokat. Ezzel friss jó egészséget és boldog új évet kívánok mindnyájótoknak. Isten veletek és velem, ölel és csókol benneteket szerető férjed István

9.

1917. május 7.

Szeretett kedves Feleségem!

Kívánok soraim által friss jó egészséget. Hálla Istennek én is egészséges vagyok, melyhez hasonlót viszont nektek is szívből kívánok. Édes feleségem írd meg, hogy nincs e odahaza valami bajotok, mert nagyon rosszakat álmodozok haza és nagyon nyugtalan vagyok miatta. Álmomba nagyon sok véres hírt hordtam, aztán meg rettentő nagy csattanást hallottam édesanyáméknál. És a kisfiamról is rosszat álmodtam már kétszer is, tehát levelet írj és tudass velem mindent. Isten veletek és velem a távolba. szerető férjed Könczöl

10.

1917. május 10.

Édes feleségem!

Először is azzal kezdem soraimat, hogy gyakrabban írjál levelet, mert ez ideig még csak egyet kaptam, pedig már innen onnan két hete lesz, hogy eljöttem közületek. Már szeretném tudni, hogy mi lett a sorozáson az öreg honpolgárokkal, beváltak e sokan katonának. És aztán a Vladimir, hogy viseli magát? Én sorom felől mást nem írhatok, mint hogy nagyon unatkozom, mert úgy élek mint a remete, magam vagyok egy szobában, elment a cigány a káderhez, a másik meg kiment géppel és én magamra maradtam. Ezzel sok jó egészséget kívánok. Isten veletek és velem a távolba. Szerető férjed Könczöl

11.

Kelt Galiczia 1917. május hó 20.

Szeretett kedves feleségem!

Tudatom veled, hogy megkaptam a kisfiamnak a fényképét, amely nekem nagy örömet szerzett. Azt írod édes feleségem, hogy a szüleimnél voltál, azért nem küldtél levelet, ha én ezt tudtam volna, nem is vártam volna, de már nem tudtam mit gondolni, hogy öt nap óta miért nem írtál, nagyon nyugtalan voltam, hogy talán valami baj van odahaza, vagy talán már meg is felejtkeztél rólam, azért nem kapok levelet. Most már három nap óta én se írtam, mert azt fogadtam hogy mindaddig nem írok én se, még csak nem kapok. Édesapámtól már kaptam három lapot mióta itt vagyok, de édesanyáméktól még egyet se kaptam, most többet azoknak se küldök mindaddig, még csak ők nem írnak. Igaz, hogy messze van tőlük a posta, és azt is tudom, hogy nagyon elvannak foglalva a tavaszi munkákkal, de azért már három hét óta ha többet nem is, egy tábori lapot küldhettek volna, hanem ha én nem küldök nekik három négy nap, akkor az már baj nekik, pedig most nem kapnak tőlem hamarosan levelet.....

12.

1917. június 4.

Szeretett kedves feleségem!

Megkaptam a leveled amelyben írtad, hogy meghalt a Pap Sándor, sajnálom szegény gyereket, hogy ha civil lett volna azt mondanám nagy kár volt érte, hogy ily korán kimúlt, de mivel ő is velem egyszerre vette fel az állam ruháját és nem mint civil, hanem mint katona, úgy kellett neki meghalni, erre csak azt mondhatom, hogy nagyon jól járt, legalább nem tűr és nem szenved tovább, mert most már csak is az a boldog akit rég kitörültek az élők sorából, nem pedig az, aki még megvan, mert ezt az életet nem is lehet életnek számítani, amit a mostani világban élünk. Tudatom veled, hogy máma bocsátottál el tőlünk az 51 52 éveseket végleges szabadságra, csak most már ezek után eresztenek haza fiatalabbakat is. Ezzel rövid soraimnak vége, kívánok mindnyájótoknak friss jó egészséget. Isten veletek és velem is a távolba, szerető férjed István

13.

1917. október 26.

Kedves Feleségem!

.... Írj mindenről, hogy mi történik odahaza és mi újság van a faluba, nálunk az az újság, hogy az oroszok átjárnak hozzánk társalogni a stelungból, a mieink pedig mennek át azokhoz. Ne gondold, nem pletyka vagy mese, és nem is mástól hallottam, hanem saját szememmel láttam, még idáig én se hittem el, de most már magam is meggyőződtem róla, hogy tényleg úgy van és nem mese. A dolog így áll nálunk. Van két tábori mozi, az egyik a 84. ezredé, a másik a 10. vadászezredé, ide járnak a svaromból a katonák, minden délután van előadás, előadás után mindenki kap egy porció kávét vagy teát, ezért fizetni nem kell csak a mozi jegyért kell fizetni 30 fillért ... ide járunk mink is vasárnap délután, itt jobban telik az idő, tegnap délután is elmentünk és már javában játszott a mozi, egyszer csak beállítanak ám a muzsika szomszédok, hangos dobre vecse köszöntéssel, és velünk együtt végignézték az előadást. Előadás után egyet prédikáltak a békéről, aztán mint aki jól végezte dolgát, elmentek vissza. Azt mondták, hogy az új év meg kell hozza a békét, mert ha a miniszterek nem csinálnak, akkor majd csinálnak ők, mert

már nekik is elég volt, aki meg még nem unt bele jöjjön a stelungba és harcoljon tovább...

14.

1917. 12. 8.

Tudatom veletek soraim által, hogy a 14-én feladott csomagot megkaptam tegnap délután. Megvolt benne minden egészségesen, a bor is meg volt, nem folyott ki, sem az üveg nem tört össze. Ez a kis csomag nagyon jókor érkezett, mert tegnaptól fogva téli kosztra fogtak bennünket, eddig kaptunk minden nap egy fél kenyeret, most meg csak $\frac{1}{4}$ -ed kenyeret. eddig két napra kaptunk egy egész kenyeret, most meg eztán négy napra kapunk egyet. Ez bizony nekünk nem a legjobban tetszik, de nem tehetünk semmit, de méghozzá a menázi is kevesebb, azt is éppen csak a felét kapjuk, mint eddig. Az időjárás már nagyon hideg, már egy hete leesett a hó, most ilyen kevés élelmezés mellett is annyit kell dolgozni mint ezelőtt, ha talán a béke hírek nem vigasztalnának bennünket, rakásra hullanánk mindannyian, úgy mint a lovaink. Szeptember óta a harmadik lovunk mondott búcsút a háborús világnak, a legelső magától megdőglött, a másodikat agyonütötték, mert már egy hét óta nem bírt felállni, most meg a harmadikat a kommandánsunk lőtte agyon, mert már az is úgy elbizta magát, hogy már az istállóból sem akart maga kijönni, úgy kellett nekünk dorongokon kivinni a vesztőhelyre, a negyediket tegnap kórházba vitték, mert már az is sztrájkolni kezdett, szegény lovak enni se igen kapnak, még se bírnak felállni, hát ha még kapnának elég enni valót.nehéz lenne a hasuk, akkor még úgy se bírná a lábuk őket, így megy a gazdálkodás itt nálunk. Édes feleségem itt nagyon bizik most mindenki, hogy tavaszra meglesz a béke, tik mit hallotok róla? A stelungba az éjjeli lövöldözést már megszüntették, most olyan csendes az éjszaka, akár csak odahaza. Hogy elkezdik e még vagy nem, azt nem tudom, de erős a bizodalom, hogy az új év meghozza a békét. Most mást nem tudok írni, majd ha több, vagy jobb újságot tudok, akkor többet írok. Levelem zártával még egyszer azt kérdem, hogy akarsz e több levelet írni, mint eddig, vagy nem? Most már megint 27-e óta, az előtt meg két hétig nem kaptam, ez így nem jó lesz, ha kevés a papírod írd meg, majd én küldök, nekem van elég. Isten veletek és velem. férjed Kőnczöl

15.

1917. december 12.

Édes Feleségem! Jó napot kívánok.	Átélt napjaimról sokat elmesélnék.
Mint egy vándor madár közétek beszállok.	Elmondanám minden bajom, szenvedésem
Fogadjátok szívesen e szerény vendéget,	Hogy itt a távolba napjaim hogyan élem.
Aki közibetek ezen lapon lépett.	A szűk hely miatt most soraimnak vége,
Ki a távolból jött meglátogatóba,	Ezen kis fényképet tegyétek emlékebe.
Mint házatoknak egy volt régi lakója.	Többet nem írhatok, helyem nincsen elég,
Beszélni nem tudok, pedig hogy ha tudnék,	Szerető férjednek fogadd üdvözlését.

16.

1917 szilveszterén

Sebes paripáján vágat el az idő, koporsóba taszítva megint egy esztendőt. Elmúlt az az év, új kelt a nyomába. Mi van a kezében? Olajág vagy dárda? És a sors könyvébe ugyan mi van megírva? Hoz e ránk örömet, vagy eltakarít sírva? Ezt jó volna tudni, vagy nem is jó volna, szívünkbe örömet vagy nagy bút srófolna.

17.

1918. szeptember 4.

Édes feleségem!

Soraim által kívánok mindnyájótoknak friss jó egészséget. Hálla Istennek én is egészséges vagyok, nincs semmi bajom, olyan kiváló egészségem van, amit nem hittem volna. Nagyon sokan lebetegedtek már, csak itt nálunk is, három négy mindig fekszik, mennek a kórházba, de nekem hála a jó Istennek még eddig semmi bajom sem volt, mind jobban csak a levegőtől és a víztől kapnak bajt, mert itt még a levegő se olyan mint nálunk, a menázsink is nagyon rossz, egyik oka az is lehet. De én sem igen eszek belőle, inkább veszek valamit. Minden nap az árpadarát főzik. Szeretettel férjed.

18.

1918. október 15.

... A hírek itt nagyon kedvezőek és nagyon vidám a hangulat, mert közeledik a béke, a szabadulás napja. Most már jobban lehet bízni, mint a múlt ősszel, hogy nem sokára meglesz a béke, Egész bizonyosnak tartják, újévre, vagyis karácsonyra nagyon sokan haza fognak menni. Én még olyan hamar nem bízok, de talánd ha a Jó Isten segít a télen, vagy a tavaszra haza kerülök, csak még egy kis türelem és kitartás, ha eddig kibírtuk ezeket a nehéz időket, akkor ezt a pár hónapot is még ki fogjuk bírni. Az újság nagyon rossz híreket közöl a spanyolnátháról, hogy sokan belepusztulnak. A nyáron itt is pusztított nagyon az a betegség, nagyon sok fiúnak kioltotta az életét, de most már itt megszűnt, de most már a tifusz kezd fellépni, most éppen egy tábori pap halt meg tifuszban. Most más újságot nem tudok írni, még egyszer jó egészséget kívánok mindnyájótoknak. Isten veletek és velem. Maradok szeretettel férjed Könczöl Istvány

IRODALOM

BALÁZS-KOVÁCS Sándor – CSAPAI János

2011 Első világháborús katonaemlékek a Sárközből: levelek, fényképek, emlékművek. *A Wosinsky Mór Megyei Múzeum Évkönyve* 33. 359–428.

POZSONY Ferenc

2008 Gazdasági és társadalmi élet az első világháború idején egy zabolai tüzér leveleinek tükrében. In: Fülemléke Ágnes – Kiss Réka (szerk.): *Történeti forrás – néprajzi olvasat, gazdaság-, társadalom- és egyháztörténeti források néprajzi értelmezésének lehetőségei*. L'Harmattan, Budapest. 183–208.

VAJDA András

2007 „Világháború”: Történet vagy történelem? In: Szemerkenyi Ágnes (szerk.): *Folklor és történelem*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 452–480.

CSAPAI, JÁNOS

CORRESPONDENCE OF A SANITARIAN FROM SÁRKÖZ

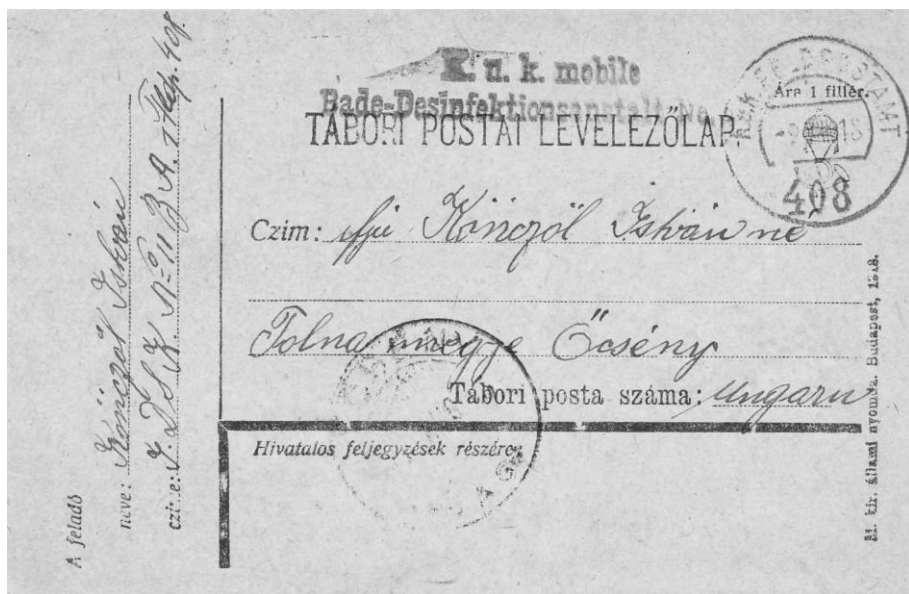
My recent work is about the correspondence of István Könczöl covering the period of the First World War. On 28.02.1916 he joined the Supplementary Force Command in Székesfehérvár. During the war he worked as a sanitarian doing the laundries and being active in baths in the region of Odessa and Lemberg. He had to go to the front where the correspondence was the only one and only way of keeping touch with the homeland. The letters being sent home contain typical thoughts of such who needed support being so far away from home covering emotions, feelings, views and thoughts preoccupying him: How is life at home? Will his lover be waiting for him until he returns? Will she cheat him? Worries about the family, the farm and the view of the hopeless future. At the same time the letters illustrate the way of trading, what products were sent and received.

Könczöl István

„Örök emlékül a troppau-i barakk kórházból.1917”
 (Alsó sor, balról a harmadik Könczöl István)

Tábori postai levelezőlap 1918-ból

Kelt 1916. máj. 16-án.
Edes Feleségem!
Tudatom veletlen hogy 3 Kis csomagot Kap-
tam edes anyámtól amit te küldtetél
ajt meg nem Kaptam ineg pedig
már avat is geretnél? Kéret fogni
ha lehet csatá Püdy. Penyer nagy Kálcs
félét is, majd ha lehet a Kőlköget én
megküldöm mert frizem van
elég is Kőlkömi nem lehet miszra
spórolni ha akarint, ha nem
Titen veletlenem, esőhol beledelget hűtőjé
István

Tábori postai levelezőlap 1916-ból.